

ЦИФРОВЕ НАУКОВО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ БІБЛІОТЕК ЗВО В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Довгалюк Світлана Олександрівна, директор Фундаментальної бібліотеки Харківського НАУ ім. В. В. Докучаєва
cdovgaluk@gmail.com

Жидких Ірина Петрівна, головний бібліограф Фундаментальної бібліотеки Харківського НАУ ім. В. В. Докучаєва
kerdvar76@gmail.com

У статті розглянуто проблему використання електронних ресурсів бібліотек ЗВО в умовах пандемії COVID-19, розкрито основні напрями застосування відповідних цифрових ресурсів. Обґрунтовано актуальність використання електронних ресурсів бібліотек з метою підвищення якісного обслуговування наукової діяльності викладачів, аспірантів і фахової освіти здобувачів. Наголошено, що ефективність ресурсів електронних бібліотек у фаховій підготовці залежить від рівня ІКТ-компетентності здобувачів і викладачів. Визначено перспективи використання ресурсів електронних бібліотек як необхідного інструменту для осучаснення змісту і технологій професійної підготовки студентів.

Ключові слова: електронні бібліотеки, електронні науково-освітні ресурси, освітня діяльність, наукова діяльність, інформаційно-освітнє середовище.

Ситуація зі стрімким поширенням COVID-19 уплинула на всі сфери зайнятості населення в усьому світі.

Вища освіта – основа духовного розвитку людини і суспільства. Більшість стратегічних завдань сучасних ЗВО тісно пов'язана з діяльністю бібліотеки як важливої ланки академічного та наукового процесів. Пандемія спровокувала трилему для бібліотек університетів: як зберегти одночасно повноцінне функціонування бібліотек, своїх реальних і потенційних користувачів, а також розробити і впровадити альтернативні види діяльності та послуги у відповідь на кризу. Саме бібліотека університету є найважливішою творчою лабораторією, від її ресурсів і послуг багато в чому залежить якість і зміст навчання та наукових досліджень. В умовах змін, які сьогодні відбуваються у системі вищої освіти, зростає роль і значення самостійної роботи здобувачів у вищому навчальному закладі, як однієї з найважливіших складових професійного становлення майбутнього фахівця. Ефективність же самостійної роботи залежить від багатьох складових: це і впровадження сучасних освітніх технологій; і забезпеченість навчальною, навчально-методичною, довідковою й науковою літературою; і достатність робочих місць, обладнаних сучасною електронною технікою. Суттєву роль у підготовці

фахівця відіграє бібліотека закладу вищої освіти, оскільки саме в ній сконцентрована спеціалізована навчальна та наукова інформація.

Бібліотеки – це не просто полиці з книжками чи зібрання баз даних. Їхні ресурси є ретельно відібрані та організовані фахівцями. Унікальна роль бібліотек полягає у тому, що вони надають персоніфіковану інформацію, бо відповідають на специфічні питання і задовольняють індивідуальні потреби користувачів. Ця особливість є суттєвим доповненням до загальної передачі знань засобами масової інформації і робить бібліотеки важливими для формування добре обізнаного населення і демократичного та відкритого суспільства [3].

Непередбачуваність у вигляді епідемії коронавірусу поставила бібліотеки України у ситуацію швидкого реагування і розвитку онлайн-сервісів. В умовах поширення пандемії COVID-19 все гостріше стає відчутною потреба в отриманні якомога повнішої інформації у цифровому форматі, адже переважна частина суспільства продовжує працювати, навчатися, самоудосконалюватися в різних сферах діяльності.

Світові постачальники цифрового контенту наразі послабили, а іноді тимчасово прибрали обмеження на свої матеріали на час карантину. Бібліотечні сайти заохочують користувачів використовувати доступні ресурси в Інтернеті, публікують вебліографічні списки з переліком назв і посилань. Музеї, архіви, театри, галереї, провідні бібліотеки світу, наукові бази даних дають безоплатний доступ до своїх колекцій [1].

Необхідність дотримання карантинних обмежень кардинально змінила шляхи комунікації користувачів з бібліотеками освітніх закладів. Провідні видавництва, бібліотеки та університети з усього світу ще більш посилено працюють під час карантину, організовуючи та відкриваючи знання й інформацію для тих, хто її потребує.

Карантин – це не тільки час для самоізоляції, але й час для підвищення кваліфікації, застосування інноваційних форм роботи. Переважна більшість бібліотекарів пройшли всі етапи емоційного реагування на зміни: від заперечення, гніву, компромісу, депресії до прийняття ситуації та усвідомлення викликів. Потрібно було визначити пріоритети («на сьогодні» і «на майбутнє»), безжально виокремити найважливіше, з'ясувати, які навички, знання та завдання можуть допомогти швидко виконувати роботу дистанційно, здійснити ревізію можливостей та наявних ресурсів (трудових, технологічних, технічних тощо). Для багатьох бібліотекарів не в новину брати на себе задачі, які виходять за межі їх традиційних посадових інструкцій.

Ситуація дійсно безпрецедентна. COVID-19 змінив наш спосіб життя, наш спосіб виконання роботи. Але фізичне закриття дверей бібліотек дає змогу відкрити цифрові двері. Бібліотека університету може надати мінімальні інформаційні послуги (залежно від можливостей кожної бібліотеки):

- інформувати структурні підрозділи університету за допомогою листування електронною поштою, а також на сайті бібліотеки розміщувати інформацію про онлайн-сервіси (електронні бібліотеки, бази даних повнотекстових ресурсів, дослідницькі бази даних, віртуальні довідки, блоги);

- популяризувати ресурси, що можуть стати у нагоді в освітньому процесі університету, який відбувається дистанційно;

- залишатися на зв'язку з користувачами через електронну пошту, сторінки в соціальних мережах, чат-боти, телефон тощо;

- упроваджувати ресурси відеоконференцій для заходів, що заплановані до проведення;

- пропонувати користувачам поділитися своїми ідеями та ініціативами щодо альтернативних послуг бібліотеки [2].

Нині освітянським бібліотекам важливо заново знайти своє незмінне місце в суспільстві бо стрімко змінюється все, на основі чого традиційно будувалася бібліотечна діяльність: виробництво, накопичення, опрацювання, поширення інформації, інформаційні потреби і способи їх задоволення.

Основними викликами, які ми маємо подолати, є:

- вплив заходів безпеки, що необхідні для здоров'я наших користувачів, на подальше функціонування просторів бібліотек;

- цифрова нерівність користувачів;

- спроможність бібліотек на стале та успішне життя «в цифрі» та ін. [4].

Електронні ресурси бібліотеки відіграють важливу роль в умовах розвитку інформаційного суспільства, вони забезпечують мобільний доступ до результатів наукових досліджень і навчальних матеріалів. Робота з інформацією повинна відбуватися на якісно новому рівні, необхідно доцільно використовувати електронні науково-освітні ресурси цифрових бібліотек.

Достеменно ніхто не може знати, які глобальні наслідки матиме пандемія COVID – 19, але всі розуміють, що світова економіка суттєво загальмує. Уже зараз потрібно аналізувати всі виклики та перспективи сучасного життя, продумувати стратегію розвитку бібліотечної справи і кожної окремої бібліотеки після пандемії та економічної кризи, тому виникає нагальна потреба оновити і зміцнити курс бібліотеки на користувача, на примноження її стійких прихильників.

Список використаних джерел:

1. Інформаційний дайджест щодо роботи бібліотек закладів загальної середньої освіти в умовах пандемії. URL: <https://bibliotekaippo7.wixsite.com/libra/post/> (дата звернення: 12.08.2020).

2. Білик О. Пандемія COVID-19 та діяльність національних бібліотек світу. *Бібліотечна планета*. 2020. № 2. С. 38–39.

3. Бібліотеки в умовах пандемії Covid-19 : рекомендаційний бібліографічний список / упоряд. О. В. Литовченко. URL: https://dnrb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine_COVID-19.pdf (дата звернення: 12.08.2020).

4. Таланчук О. Б. Роль електронних бібліотек у формуванні інформаційно-освітнього простору університету. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2010/tal_rol.htm (дата звернення: 12.08.2020).

5. Богущ Т. Бібліотеки в умовах епідемії COVID-19 (24.03.2020). URL: <https://ula.org.ua/news/4537-biblioteky-v-umovakh-epidemii-covid-19>. (дата звернення: 12.08.2020).

THE DIGITAL SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF UNIVERSITY LIBRARIES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC

Dovgalyuk Svitlana Oleksandrivna, director of the Fundamental library KHNAU named after V. V. Dokuchaiev

cdovgaluk@gmail.com

Zhydkykh Irina Petrovna

chief bibliographer of the Fundamental library KHNAU named after V. V. Dokuchaiev

kerdvar76@gmail.com

Abstract: *The article discusses the problem of using electronic resources of libraries in the context of the COVID-19 pandemic in higher education institutions, reveals the main directions of using the corresponding digital resources. The urgency of using electronic resources of libraries in order to improve the quality of service for the scientific activities of teachers, graduate students and professional education of students is substantiated. It is noted that the effectiveness of the resources of electronic libraries in professional training depends on the level of ICT competence of students and teachers. The prospects of using the resources of electronic libraries as a necessary tool for modernizing the content and technologies of professional training of students are determined.*

Key words: *electronic libraries, electronic scientific and educational resources, educational activities, research activities; information and educational environment.*

УДК 025.171:025.7/.8:027.7:[378.6:62:63(477-25)ХНТУСГ]](045)

КОЛЕКЦІЯ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ В ФОНДІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНТУСГ

Животова Світлана Павлівна, завідувач відділу Наукової бібліотеки Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка